

ceny, tedy z částky 500 000 Kčs, což činí 190 000 Kčs. Z toho ke škodě odběratelské socialistické organizace (§ 127 odst. 3 tr. zák.) byl tento fond vytvořen v části, která je vyjádřena jako 38 procent z tzv. přefakturace, tedy z částky 200 000 Kčs, což činí 76 000 Kčs.

Takový postup při zjišťování rozsahu, v němž došlo k obohacení pachatele a fakturující organizace, a v němž se tak stalo jednak na podkladě skutečně odvedených prací a výkonů a jednak na podkladě tzv. přefakturace, nikoliv v trestním řízení pachatele nepoškozuje a není v rozporu se zásadou „v pochybnostech ve prospěch obžalovaného“ (in dubio pro reo). Svědčí o tom poznatky z konkrétních trestních věcí, v nichž se podařilo na podkladě spolehlivých důkazů zjistit, jak bylo s výítěžkem z určité fakturované částky dále naloženo, tj. jak byl rozdělen mezi pachatele a fakturující organizaci. V těchto věcech, ve kterých dosažitelné důkazy bezpečně prokazovaly souvislost určité části vyplacené fakturující organizací pachateli s určitou fakturou, se ukázalo, že takto zjištěná částka získaná pachatelem v podstatě odpovídá shora popsaným propočtům, případně se od nich jen zanedbatelně odchyluje, a to ještě zpravidla ve prospěch pachatele. Tyto zkušenosti tedy potvrzují, že uvedený početní způsob lze v praxi soudů při nedostatku jiných spolehlivých důkazů v rámci zjišťování skutečného stavu věci použít.

VII.

Závěrem je nutno zmínit se také o některých politicko-právních aspektech posuzované trestné činnosti.

Tato trestná činnost nepřiznivě zasahuje do hospodářského života společnosti. Znamená zejména nepřipustné ožívání soukromokapitalistických forem podnikání, oděrpávání pracovních sil, vznik přímých majetkových škod ve sféře socialistického vlastnictví. Má rovněž demoralizující vliv v okruhu osob, které jsou do jejího páchaní jakýmkoli způsobem vtažovány.

Poznatky z dosud projednávaných trestních věcí ukazují, že uvedená trestná činnost je zpravidla páchána dlouhodobě, soustavně a že proto dosahuje výrazného rozsahu. Odpovědní funkcionáři a pracovníci socialistických organizací, pod jejichž jménem je nepovolená soukromá výdělečná činnost zastírána, se nesprávně řídí pouze vyhládkou na snadný zisk, jehož mohou pro své organizace dosáhnout. Hrubě však porušují předpisy platné pro hospodaření těchto organizací, zejména v částech týkajících se přípustných způsobů získávání finančních prostředků organizací, a mnohdy tyto předpisy náležitě ani neznají. Napomáhají nepovolenému soukromému výdělečnému podnikání a objektivně též — bez ohledu, zda vědomě či nevědomě — rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Není výjimkou, že se tato trestná činnost uskutěňuje pod jménem socialistické organizace s vědomím či tichým souhlasem nadřízených a kontrolních orgánů. Vyskytl se dokonce případ, kdy pracovníci kontrolního oddělení nadřízeného orgánu záměrně zkrátili výsledky проверки hospodářské činnosti takové organizace, a tak jejím funkcionářům a objektivně i pachatelům nedovoleno podnikání a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví umožnili pokračovat v trestné činnosti. Příslušný díl odpovědnosti ovšem mají i pracovníci odběratelských socialistických organizací, kteří se bez dalšího úzce podřizují zájmu na provedení určitých nedostatkových prací a výkonů bez ohledu na správnost a opodstatněnost fakturovaných část-

tek. Kontrola správnosti vykazovaných prací a výkonů nevěnují náležitou pozornost a potvrzují — někdy z nebalosti, ale někdy dokonce úmyslně — i převzetí takových prací a výkonů, které ve skutečnosti odvedeny nebyly. Tím se nejen sami dopouštějí jednání, které je v rozporu se zákonem, ale objektivně vytvářejí podmínky příznivé pro další rozšiřování této závažné trestné činnosti.

Z toho je zřejmé, že vedle objektivních příčin a podmínek, jak byly naznačeny v úvodu tohoto článku, zde nepřiznivě působí i řada okolností subjektivní povahy. Rovněž na ně se musí soudy i ostatní orgány činné v trestním řízení soustředit, a to nejen důsledným postižením všech osob, které se dopustily trestné činnosti, ale i aktivnějším a širším využíváním všech dostupných prostředků prevence, mimo jiné i upozorněním podle § 164 odst. 2 tr. ř., § 184 odst. 2 tr. ř. adresovanými zainteresovaným orgánům a organizacím. Zvláště naléhavé je to všude tam, kde podmínky a příčiny trestné činnosti vyplývají z nedostatků v právním vědomí občanů zastávajících odpovědné funkce, z nízké úrovně řídicí činnosti a ze selhávajících kontroly.

Dr. LUBOŠ TICHÝ

Kotázce zákonem neupraveného uznání cizích soudních rozhodnutí

I. Vymezení problematiky

Zákon č. 97/1963 Sb. o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále jen ZMPS) upravuje v třetím oddíle své druhé části v ust. § 67 a § 68 způsob uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských a věcech určených otcovství. Pro uznání těchto výslovně uvedených typů (druhů) rozhodnutí stanoví se především zvláštní (delibrační) řízení před Nejvyšším soudem ČSSR (§ 67). V jiném ustanovení předvidá zákon způsob uznání cizích rozhodnutí v majetkových věcech (§ 65 ZMPS).¹⁾

Je zřejmé, že těmito dvěma typy (druhy) rozhodnutí je pravomoc soudů vyčerpána pouze z části. To platí pro rozsah věcí, o kterých rozhodují jak čs. soudy (§ 7 o. s. ř.), tak nesporně i soudy v cizině. Je dále zřejmé, že rozsah pravomoci soudů, vymezený v ustanovení § 7 o. s. ř. a v dalších procesních předpisech, se nekryje s kategorizací druhé části zákona. Koneckonců není úkolem tohoto příspěvku rozebírat, resp. problematizovat otázku mezinárodní pravomoci čs. soudů.

Cílem tohoto příspěvku je řešit otázku způsobu a druhu řízení, resp. na-

1) Pokud se v textu uvádí slovo „zákon“, rozumí se jím zákon č. 97/1963 Sb. z. ve znění zákona č. 158/1969 Sb. zák. a citace paragrafů se vztahuje k tomuto předpisu, není-li uvedeno výslovně jinak.

kládání s těmi druhy pravomocných rozhodnutí soudu cizího státu, která nejsou taxativně vypočtena v zákoně, z hlediska postupu čs. soudů.

Jde nepochybně o problematiku aktuální, neboť se jedná o relativně časté případy cizích rozhodnutí, zejména ve věcech **osvojení a svěření nezletilých dětí do výchovy**.

Nejprve proto provádím rozbor naší problematiky (II) a podávám vlastní řešení, pokud jde o druh řízení (III). Konečně je zapotřebí zabývat se některými problémy navrhovaného postupu (IV).

II. Okruh věcí v zákoně výslovně neupravených

Jak je uvedeno ad I, rozlišuje zákon dva typy rozhodnutí, u nichž upravuje způsob jejich uznání: majetkové věci na straně jedné a věci manželské a určení otcovství na straně druhé.

Pro vymezení okruhu zákonem výslovně neupravených otázek je zapotřebí v první řadě zjistit věcný rozsah úpravy zakotvené v § 65 a § 67.

A) Věci majetkové jsou v obecné rovině ty, jež mají bezprostřední majetkový reflex. To znamená, že se týkají majetku, tj. vztahů vlastnictví, dispozice s majetkem, při úplatném poskytování služeb atd.²⁾

To je však vymezení, k němuž lze dojít abstrakcí hmotněprávní úpravy občanskoprávních vztahů, tedy právních poměrů, jež jsou v podstatě vztahy zbožňepeněžními.

Odlíšné vymezení (kategorizace) vycházející z jiného kritéria, provádí však procesní předpis, vymezující mezinárodní pravomoc čs. soudů a zvláště pak ustanovení o postupu soudů při výkonu a uznání cizích soudních rozhodnutí. Pro řešení našeho problému má však význam toto procesní vymezení, a proto je třeba se jím zabývat.

Pojem „majetkové věci“ obsahuje zákon především v ustanovení § 37 (viz marginální rubriku „pravomoc ve věcech majetkových“), tedy v části druhé, oddílu prvního, kde zákon vymezuje mezinárodní pravomoc čs. soudů.³⁾

Majetkové věci představují jednu z kategorií (druhů) věcí, o nichž mohou čs. soudy v nalézacím řízení rozhodovat. Protože však zákon nevychází z hmotněprávních kategorií, jak bylo o tom již shora řečeno, upravuje vedle pravomoci ve věcech majetkových samostatnou pravomoc pro věci, jež mají nepochybně též majetkový reflex [viz věci dědické, rodinné a jiné].

Naproti tomu ve třetím oddílu druhé části zákona, kde se upravuje uznání a výkon cizích rozhodnutí, vychází zákonodárce z jiné systematiky a upravuje řízení o uznání pouze u tří druhů rozhodnutí. Podle výslovné úpravy mohou čs. soudy uznat rozhodnutí ve dvou druhých rodinných věcí (manželských a paternitních). V jiných věcech jeví se úprava uznání ve srovnání s úpravou pravomoci čs. soudů v nalézacím řízení značně užší, neboť výslovně umožňuje uznat pouze rozhodnutí ve věcech majetkových.

Klade se však otázka, zda i v případě řízení podle třetího oddílu je třeba

²⁾ Srovň. Knapp, V. in: Knapp, V., Luby, Š. a kol.: Čs. občanské právo, díl I, Praha 1974, s. 13.

³⁾ Přitom je třeba si povšimnout, že zákonodárce používá naprosto odlišných pojmů, než jak to činí v o.s.ř. pro vymezení pravomoci soudů v tuzemských věcech (stovně § 7 o.s.ř.).

vycházející ze systematiky zákona obsažené v oddílu prvním, kde je upravena mezinárodní pravomoc čs. soudů, a vylučovat tak z věcí majetkových většinu věcí rodinných, věci dědické, umořené listin a další, jež mají majetkový reflex. Jinými slovy jde o to, zda obsah kategorie věcí majetkových při uznání cizích rozhodnutí je totožný s obsahem tohoto pojmu, který zákonodárce používá pro vymezení pravomoci pro řízení nalézací, či znamená, že při uznání cizích rozhodnutí jde o jiný, širší pojem, který zahrnuje všechny vztahy, jež mají majetkový reflex.⁴⁾

Rozdíl mezi oběma řešeními je přitom značný. Vyjdeme-li ze systematiky zákona, a tedy z totožnosti obsahu pojmu majetkové věci pro oba druhy řízení, znamená to, že úprava uznání a výkonu ve věcech majetkových se nebude vztahovat na celou řadu kategorií rozhodnutí ve věcech s mezinárodním prvkem, jež mohou být předmětem nalézacího řízení (věci dědické, umořené listin, další věci rodinné kromě manželských a paternitních a jiné věci), i když mají majetkovou povahu. Naopak řešení, jež vychází z logického výkladu, tj. že rozhodnutí ve věcech majetkových by zahrnovala všechna rozhodnutí s majetkovým reflexem bez ohledu na úpravu mezinárodní pravomoci pro nalézací řízení, by znamenalo neformální postup pro uznání nestrovnatelně vyššího počtu cizích rozhodnutí.

Dospívám k poznatku, že vymezení mezinárodní pravomoci čs. soudů pro řízení nalézací na straně jedné a výkon uznání cizích rozhodnutí na straně druhé jsou dvě na sobě relativně nezávislé kategorie. Lze zde spatřovat určitou obdobu s úpravou nalézacího a výkonávacího řízení, upraveného např. v o. s. ř. Není tedy možno, s ohledem na rozdílný charakter těchto dvou druhů postupů soudů ztotožňovat obsah pojmu „majetkové věci“, obsaženého ve dvou různých oddílech druhé části zákona. Domnívám se, že majetkovými věcmi ve smyslu § 65 neměl zákonodárce na mysli pouze ty věci, o nichž přislouší rozhodovat podle § 37, nýbrž sem patří všechny věci, jež mají, byť zprostředkovaně majetkový reflex. Opačné pojetí § 65 vycházející pouze z úzkého vymezení „majetkových věcí“ v § 37, vedlo by k odírání spravedlnosti.

B) Věci manželské a věci určení otcovství patří do skupiny věcí osobního stavu a jsou nazývány také věcmi statusovými. Někteří autoři pak při výkladu delibacního řízení v těchto případech zahrnují do této kategorie všechny věci osobního stavu.⁵⁾

Domnívám se, že tomu tak rozhodně není. O tom svědčí zcela nepochybně a jednoznačný text zákona. Ten totiž ani termín „statusové věci“ nepo-

⁴⁾ Vezmeme-li si na pomoc členění nároků z hlediska procesního, tak, jak je prováděno občanským soudním řádem v § 80, a vyjdeme-li z této kategorizace, která jistě nechce postihnout všechny případy o nichž soud rozhoduje, lze soudit, že většina řízení o splnění povinnosti bude mít majetkový aspekt (§ 80 písm. b) o.s.ř./ Naopak řízení o určení existence či neexistence právního vztahu nebo práva (§ 80 písm. c) o.s.ř./ se týká majetkových hodnot jen zprostředkovaně. V ustanovení § 80 písm. a) o.s.ř. jsou pak obsaženy věci statusové, jež majetkový reflex nemají. Z hlediska tohoto členění je zřejmé, jak početná (obsáhla) je skupina věcí, kterou nelze ani na základě tohoto členění zařadit do kategorií obsažených při vymezení mezinárodní pravomoci čs. soudů v § 37—46 ZMPS. To jen odůvodňuje nepoužitelnost této kategorizace obsažené v jurisdikčních normách v prvním oddíle druhé části zákona pro vymezení okruhu věcí (rozhodnutí), jež mohou být předmětem řízení o uznání a výkonu.

⁵⁾ Srovň. Steiner, V., Štajgr, Fr., Československé mezinárodní civilní právo procesní, ČSAV, Praha 1967, s. 245 an.

užívá. Nelze však ani přisvědčit výkladu extenzivnímu, jenž připouští analogické řešení i pro další ustanovení § 67 ZMPS nevyměňované věci osobního stavu, u nichž Steiner a Štajgr předpokládají též delibrační řízení pro cizí rozhodnutí.⁶⁾ O tom však ještě později.

Z tohoto zjištění však vyplývá jeden významný důsledek, jehož si shora zmínění autoři nepovšimli. Obsahuje-li totiž cizí rozsudek, jenž je předmětem delibračního řízení, kromě výroku týkajícího se otázky manželství či paternity dítěte další výrok (v rodinných věcech je to nejčastěji enunciat o výživném), je podle § 67 Nejvyšším soudem ČSSR uznáván nikoli celý rozsudek, nýbrž pouze výrok, jenž lze podřadit do jedné ze dvou kategorií, výslovně uvedených v § 67 odst. 1 ZMPS.

Vyděme-li z úpravy občanského soudního řízení, můžeme dospět k závěru, že do kategorie statusových věcí patří věci vyjmenované v ustanovení § 80 písm. a) o. s. ř. Tak to činí i teorie.⁷⁾

Je však otázkou, zda toto ustanovení obsahuje taxativní výčet. Z jeho dikce plyne, že nikoli (arg. "...zejména..."). Lze však namítnout, že příkladný je pouze výpočet kategorií věcí, zatímco počet druhů věcí (nároků) v první kategorii statusových věcí je konečný. I v tomto případě lze však vy počítat některé věci v ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. neuvedené, které však přesto do věci statusových patří.

Takovou povahu má totiž např. celá řada řízení ve věcech rodinného práva, kromě těch, jenž § 80 písm. a) o. s. ř. zná. Je totiž nepochybně též rozhodnutím o osobním stavu dítěte, jestliže je soud svědčí do výchovy, omezí práva rodičů, nařídí ústavní výchovu apod.

Narozdí od první rozebírané kategorie věcí majetkových (ad A), jejíž věcný rozsah může být nepochybně sporný, nemůže vymezení kategorie druhé (věci manželské a věci určení otcovství) činit potíže. Z rozebírané normy není sice patrné, co se chápá pod pojmem „věci manželské“, to lze však zjistit zcela nepochybně z ustanovení § 38 odst. 1 tak, že jde o řízení o zrušení manželství rozvodem a neplatnost manželství, a určení, zda to manželství je či není. Pojem „určení otcovství“ je vymezen přímo v rozebíraném ustanovení.

Naproti tomu termín „věci osobního stavu“ či „věci statusové“ zákon vůbec neobsahuje, i když je zná např. o. s. ř., resp. nauka. Nelze tedy bez dalšího (tedy bez dalšího nutného předpokladu) subsumovat (ostatní) věci osobního stavu pod uvedené ustanovení upravující uznání rozhodnutí dvou kategorií tohoto druhu věcí.

III. Řešení problematiky

Pro rozhodnutí cizích soudů, jež nejsou výslovně zmíněna v zákoně, lze volit v zásadě čtyřery režim:

- tuzemský soudce nebude brát cizí rozhodnutí na vědomí;
- cizí rozhodnutí mají režim obdobný jako rozhodnutí ve věcech majetkových (§ 65);
- rozhodnutí, jejichž režim zákon výslovně neupravuje, podléhá delibračnímu řízení podle § 67 ZMPS per analogiam;

⁶⁾ Stov. Steiner, V., Štajgr, Fr., op. cit., s. 242 an.

⁷⁾ Srovnej Steiner, V., Štajgr, Fr., op. cit. s. 240 an.

d) pro uznání a výkon cizích rozhodnutí ve věcech neupravených existuje zvláštní řízení.

ad a)

Toto řešení se zdá být absurdní. Nemí tomu tak, vyjdeme-li striktně ze sémantického výkladu třetího oddílu ZMPS. Tato úprava je charakteristická tím, že sice stanoví (negativně) obecné podmínky pro uznání a výkon cizího rozhodnutí obecně (§ 64), upravuje však respektování pouze výslovně vyjmenovaných druhů rozhodnutí (v majetkových věcech, resp. ve věcech manžel-
ských a paternitních (§ 65 an.).

Řešení, vycházející ze zásady absolutního neuznání (resp. odmítnutí výkonu cizího rozhodnutí), jsou ovšem velmi řídká. Výslovně tak činí jediná zákonná úprava obsažená v článku 431 holandského civilního procesního kodexu (Wetboek van Beuerderlijke Regtwardring), jenž zásadně odmítá vliv cizího rozhodnutí pro právní poměry v tuzemsku.⁸⁾

Československou úpravu nelze však zařadit ani do skupiny civilněprácesních úprav, jež uznání a výkon rozhodnutí cizího soudu připouštějí jako výjímku.⁹⁾

Naopak čs. úprava na rozdíl od této skupiny tohoto druhu nestanoví žádné podmínky pro výkon uznání některých rozhodnutí v některých konkrétních věcech. Rozebíraný zákon váže uznání a výkon cizího rozhodnutí na podmínky stanovené zcela obecně bez ohledu na ten který typ řízení, či dokonce druh konkrétního rozhodnutí. Tím se naše úprava výrazně odlišuje od pojetí, jež považuje uznání, resp. výkon cizího rozhodnutí za výjimečné řešení z obvyklé praxe, jež rozhodnutí cizích soudů a limine neuznává jakožto aplikace práva, nýbrž s ním nakládá jako s jinou právní skutečností.

Ze skutečnosti, že zákonodárce upravit konkrétní postup uznání pouze pro dvě kategorie rozhodnutí, že tedy mlčí, pokud jde o jiné typy rozhodnutí, nelze ještě usuzovat na zamítavé stanovisko zákonodárce vůči rozhodnutím ve výslovně neupravených věcech.

ad b)

Úprava obsažená v ustanovení § 65 má svoji obdobu v o. s. ř. Lze soudit, že způsob, jakým zákon ukládá v tomto ustanovení zacházet s cizím rozhodnutím, je blízký postupu při řešení prejudiciální otázky v ust. § 135 věta druhá o. s. ř.

Ani v tomto případě totiž nejde však pouze o mlčenlivé akceptování textu (výroku) rozhodnutí, jako kdyby je učinil procesní soud sám. Nepochybně i soud při řešení předběžné otázky zkoumá základní náležitosti předmětného rozhodnutí. Jde zejména o to, zda orgán (soud), jenž rozhodnutí vydal, jednal v mezích své pravomoci (zda rozhodnutí bylo vydáno orgánem, do jehož pravomoci spadá).

ad c)

Bylo by možné uvažovat o postupu podle § 67 a násl.? Zřejmě ano. Alespoň

⁸⁾ Srovnej Riezler, E., Internationales Zivilprozessrecht, Berlin, Tübingen, 1949, s. 584, Szász, I., Internationales Civil Procedure, Budapest 1967, s. 650.

⁹⁾ Srovnej např. uznání cizích rozhodnutí v některých švýcarských kantonech, jako Unterwalde, Basilej — venkov, dále tureckou úpravu, a procesní úpravy Dánska, Islandu, Norska, Finska a Švédska, stejně jako úpravy některých států USA.

Steiner a Štaigr¹⁰⁾ takovouto možnost připouštějí. To by znamenalo řízení před NS ČSSR jako v případě věci manželských a paternitních. Tento postup by pak předpokládal, aby alespoň jeden z účastníků byl čs. občanem (viz § 67 odst. 1), a aby skutkový základ byl zjištěn způsobem, jenž v podstatě vyhovuje čs. právu (§ 67 odst. 3).

ad d)

Konečně nelze a limine vyloučit ani další možnost řešení, spočívající ve zvláštním řízení, jež by respektovalo podmínky uznání stanovené v § 64 ZMPS. Toto ustanovení by pak pro takovýto postup soudu představovalo rámec přezkoumání činnosti. Způsob přezkoumávání a respektování cizího rozhodnutí, protože nejsou zákonem výslovně pro rozebírané kategorie rozhodnutí stanoveny, by si soud určoval podle vlastního uvážení.

Toto řešení však nelze považovat za adekvátní východisko z rozebírané situace. Na rozdíl od druhých rozhodnutí, které mohou čs. soudy uznat účinnými pro ČSSR a jejichž počet není uzavřený, nelze počet druhých řízení, v nichž lze uznání cizího rozhodnutí provést, rozšiřovat. Takový postup by byl v rozporu s účelem rozebíraného zákona, především však i s o. s. ř., který je třeba na řízení o uznání cizích rozhodnutí aplikovat a jenž umožňuje jen takové způsoby řízení, jež jsou výslovně v zákoně upraveny (§ 1 o. s. ř.).

Shrňme tedy poznatky, ke kterým jsem v této části dospěl:

- je dána obecná (zákonná) povinnost neodmítnout rozhodnutí cizích justičních orgánů;
- zákon však nestanoví v případě řady typů rozhodnutí způsob (formu), jakým je čs. soud povinen cizí rozhodnutí respektovat;
- jde především o všechna rozhodnutí, jež nemají majetkový reflex, s výjimkou rozhodnutí ve věcech manželských a paternitních;
- z naznačených řešení přichází pro čs. soudy reálně v úvahu postup podle § 65 či § 67 per analogiam;

Provedeme proto bližší srovnání obou naznačených variant.

Jak zřejmo, usnadňuje § 67 podmínky uznání tím, že jako lex specialis omezuje důvody pro odeření uznání obecně stanovené v § 64. Pro uznání rozhodnutí ve věcech manželských a paternitních není zapotřebí zkoumat, zda uznání nebrání výlučná pravomoc čs. soudů, či by mohla být cizozemským orgánem vydána na základě promítnutí čs. předpisu o pravomoci. Dále postup podle tohoto ustanovení nepředpokládá zatručení vzájemnosti. Je to pochopitelné pro dva druhy v § 67 uvedených statusových věcí. Ani pro jednu z těchto věcí není totiž stanovena výlučná pravomoc čs. soudů. Bylo však proto sporné, jestliže bychom aplikací § 67 zjednodušovali podmínky pro uznání těch rozhodnutí, jež výslovně do kategorie judikátů, o nichž je to přípustné, nepřisloušejí.

Na druhé straně však má speciální řízení podle § 67 zvláštní, ve srovnání s § 64 [a pochopitelně s § 65] přísnější režim, jestliže podmínkou pro uznání Nejvyšším soudem ČSSR je čs. občanství alespoň jednoho z účastníků.

Další rozdíl mezi uvedenými řešeními spočívá ve formě řízení. Zatímco ustanovení § 65 nepředvidává žádné zvláštní řízení a uznání se děje neformálně, předepisuje ustanovení § 67 zvláštní proceduru. Stanoví pro tento případ

zvláštní řízení před Nejvyšším soudem ČSSR a navíc nikde jinde v civilním řízení podle o. s. ř. nepředvidanou obligatorní účast prokurátora. Tato okolnost, jež způsobuje do jisté míry výlučnost tohoto způsobu řízení, je nespornou nevýhodou pro užití analogie.

Shrňme-li argumenty uváděné pro a proti tomu kterému řešení, zjistíme, že je třeba přiklonit se k aplikaci § 65 per analogiam, jako řešení nesporně jednoduššímu.

Jak jsem uvedl shora, není způsob uznání formou „přihlídnutí“ upraven. A i když — jak bude dále uvedeno — předpokládá se s ohledem na § 64 určité přezkoumání cizího rozhodnutí, je již z dílky § 65 zřejmé, že jde o značně neformální, tedy rychlý a ekonomicky nenáročný postup, při respektování obecně formulovaných důvodů pro neuznání (§ 64). V tom spočívá nesporná výhoda této úpravy.

V tomto ohledu jeví se jakýkoli jiný a tedy především formálnější postup, směřující k respektování cizího rozhodnutí, méně vhodným.

IV. Některé problémy uznání cizího rozhodnutí podle § 65 ZMPS

Na tomto místě zbývá rozebrat některé dílčí problémy navrhovaného řešení. Přestože § 65 a žádný jiný zákonný předpis nestanoví žádné další náležitosti „přihlídnutí“, a soudy nejsou stanoveny žádné povinnosti v řízení, je nutno — neboť to plyne z povahy civilního řízení — určitá pravidla stanovit.

Lze si tedy postavit následující otázky:

- a) Jakým způsobem soud povinnost uznání podle § 65 plní;
- b) Jaký charakter má přezkoumání činnosti čs. soudu podle § 65;
- c) Zda se lze domáhat zjištění neuznání zvláštním výrokem.

ad a) Shora jsem dovedl povinnost čs. soudů neodmítnat (nerespektovat) rozhodnutí cizích soudů. Mají tedy naše soudy podle platné úpravy povinnost rozhodnutí uznat, jsou-li k tomu dány podmínky? Domnívám se, že soudy takovouto povinnost mají. Vyplyvá to již ze samotné dílky § 65. Zde ve druhé větě se totiž užívá indikativu (arg. „... přihlídně“). Tím zákonodárce dává soudu jasně příkaz konat, respektovat. To je nepochybně správné řešení, neboť ve srovnání s použitím spojení, ve kterém se objevuje slovo „může“, odpadá problematika v procesní literatuře řešená v druhé polovině šedesátých let i v souvislosti s otázkou uvážení.¹¹⁾

Cizí rozhodnutí představuje pro soud do okamžiku, než k němu přihlídneme, pouhou skutečnost, kterou je třeba dokázat.¹²⁾

Na rozdíl např. od zjišťování podmínek řízení (§ 103 o. s. ř.) soud ani ex officio nemůže zjišťovat, zda rozhodnutí, jež by mohlo mít pro další řízení a rozhodnutí ve věci význam, bylo cizím soudem vydáno. Jestliže to však je tvrzeno, soud povinnost zjišťovat podmínky pro jeho uznání má. Nerespektování této povinnosti znamená závažnou vadu řízení, která by měla vést u odvolacího soudu k zrušení rozhodnutí.

¹¹⁾ K tomu srovnej články Hrdličky, J., Může či musí, Právník 1966, s. 446 an., Říhy, J., K otázce může či musí, Právník 1966, s. 638, a Boguszaka, J., Uvážení při aplikaci práva, Socialistická zákonost, 1967, s. 65 an.

¹²⁾ Srovnej Donner, B., Důkaz a použití cizího práva, Studie z mezinárodního práva III, 1957.

Zjistí-li se existence cizího rozhodnutí, je povinností soudu přezkoumat je podle hledisek obsažených v § 64, jak je o tom řeč dále. Přezkoumání daného rozhodnutí probíhá tak, že se jím provede důkaz ve smyslu § 129 o. s. ř. Již v tomto stadiu soud tedy k cizímu rozhodnutí „přihlíží“, a to v tom smyslu, že bere jeho existenci v úvahu, zatím však jako důkazní prostředek. Doleže-li k závěru, že judikát cizího soudu odpovídá požadavkům obsaženým v § 64, vychází z něho, jako by šlo o rozhodnutí soudu československého. V tomto (úzkém) smyslu chápe zákon uznání ve formě „přihlédnutí“ podle § 65, používaje téměř doslovně dikce jako v § 135 odst. 2, věta druhá o. s. ř. Cizí judikát představuje pak pro čs. soud rozhodnutí, kterým je vázán.

ad b) Na rozdíl od postupu soudu podle § 67 nepředstavuje způsob uznání cizího rozhodnutí podle § 65 zvláštní druh řízení. Přezkoumávání cizího rozhodnutí provádí soud v průběhu dokazování do určité míry obdobně jako v případě řešení prejudiciální otázky podle § 135 odst. 2 o. s. ř.

Jak již bylo zmíněno, podstatou postupu označeného jako „přihlédnutí“ je přezkoumávání uznatelnosti. Vycházejí z ustanovení § 64, jež stanoví podmínky uznatelnosti negativně, znamená to postup směřující k vylučování překážek uznatelnosti.

Konkrétně tento postup znamená vycházet z následujících hledisek:

— Není nutné zkoumat, zda skutkový pohled rozhodnutí byl zjištěn způsobem, jenž by odpovídal čs. právnímu řádu, jako je tomu v případě manželských a paternitních věcí. Lze tedy uznat i neodůvodněný rozsudek. To se jistě čs. veřejnému pořádku nepřičítá, neboť i čs. úprava neodůvodněná rozhodnutí zná (viz platební rozkaz).

— Na rozdíl od § 67 je třeba zkoumat vzájemnost. Soud je povinen požádat ministerstvo spravedlnosti o prohlášení ve smyslu § 54. Stejně tak bude i v případě § 64 písm. a) zapotřebí žádosti o informaci, resp. vyjádření ministerstva spravedlnosti podle § 53 odst. 1, resp. odst. 2 ZMPS.

— Pokud jde o ustanovení § 64 písm. b) platí zásada předstihu. Čs. soud by však neměl favorizovat řízení u jiného čs. soudu tím, že by oddálil vydání svého rozhodnutí o uznání rozhodnutí cizího, vyčkáváje pravomocného rozhodnutí čs. orgánů.

ad c) Domnívám se, že není možná ani kladná, ani záporná žaloba na uznání uznatelnosti, resp. neuznatelnosti cizího rozhodnutí. Na rozdíl od ustanovení § 67 nevyslovuje totiž soud uznatelnost výrokem. Jedině tak lze interpretovat ono klíčové slovo „přihlédně“. Jiný výklad, jenž by určovací žalobu připouštěl, by byl v rozporu s významem tohoto slova, s jeho sémantickou interpretací. I v tomto ohledu je tedy určitá podobnost s postupem soudu podle § 135, odst. 2 o. s. ř. Na rozdíl od řešení předběžné otázky má však „přihlédnutí“ k cizímu rozhodnutí podle § 65 ještě jiný, a to velmi podstatný význam. V prvé řadě může mít uznané cizí rozhodnutí význam překážky rei iudicatae (například před tuzemským soudem je podán návrh na osvojení nezletilce, jehož podle pravomocného cizího rozhodnutí navrhovatel již osvojl). Soud pak je povinen řízení před ním zahájené zastavit (§ 104, 159 odst. 3 o. s. ř.). Nadto uznání cizího rozhodnutí (at již ve významu předběžné otázky či rei iudicatae) má význam nejen pro rozhodnutí v daném řízení, přestože je jeho uznání uvedeno pouze v odůvodnění a nikoli ve výroku rozhodnutí čs. soudu. Postiže totiž čs. soud rozhodnutím řízení k cizímu judikátu „přihlédl“

má takovéto rozhodnutí účinky rozsudku čs. soudu. Týká-li se pak osobního vztahu, je závazné pro každého (§ 159 odst. 2 o. s. ř.).

V. Závěr

Poznátky, ke kterým jsem dospěl lze shrnout takto:

1. Zákon výslovně upravuje uznání cizích rozhodnutí ve věcech pouze tří kategorií: majetkových, manželských a paternitních. I když prvá z těchto kategorií zahrnuje všechna rozhodnutí, jež mají být zprostředkované majetkový reflex (a nejen ty, o nichž čs. soud může rozhodovat podle § 37), a režimu rozhodnutí o určení otcovství lze podřídit i rozhodnutí o určení mateřství, existuje celá řada statusových a jiných nemajetkových rozhodnutí, ježichž uznání není v zákoně upraveno.

2. Koncepce čs. právní úpravy vychází ze zásady uznávání cizích soudních rozhodnutí a odeřpení uznání, obsažená v taxativně vypočtených konkrétních důvodech (§ 64), představují výjimku při nakládání s cizími rozhodnutími. Proto není možno ta rozhodnutí, jež nelze zařadit do žádné výslovně upravené kategorie, z tohoto důvodu odmítnout.

3. Protože i v procesním právu lze použít analogie, je třeba se rozhodnout, podle kterého ze dvou různých režimů, upravených zákonem, pro uznání cizích rozhodnutí, postupovat. Zejména speciální charakter řízení ve věcech majetkových a paternitních, důvody odmítnutí uznání a hledisko hospodárnosti vede k poznatku uznávat v zákoně výslovně neoznačené věci podle § 65 jako věci majetkové za použití ustanovení § 64.

4. Tento článek je zamýšlen jako příspěvek k řešení aktuálního problému soudní praxe a diskuse, kterou by autor jen uvítal, mohla by vést k zamýšlení nad možností novelizace zákona, jenž v daném případě obsahuje nepochoybnou „mezeru“.